

**HOTUBA YA MHESHIWIWA KASSIM MAJALIWA MAJALIWA (MB.), WAZIRI
MKUU WA JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA, WAKATI AKITOA HOJA
YA KUAHIRISHA MKUTANO WA 15 WA BUNGE LA 12 LA JAMHURI YA
MUUNGANO WA TANZANIA TAREHE 28 JUNI, 2024**

1.0 UTANGULIZI

Shukurani na Pongezi

- 1. *Mheshimiwa Spika*,** nianze kwa kumshukuru Mwenyezi Mungu mwingi wa rehema kwa kutujalia uzima na kutuwezesha kukutana katika siku hii muhimu. Ninasema ni siku muhimu kwa kuwa leo tunakwenda kuhitimisha shughuli za Mkutano wa 15 wa Bunge la 12 la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ulioanza tarehe 2 Aprili, 2024.
- 2. *Mheshimiwa Spika*,** nitumie fursa hii kukushukuru wewe binafsi kwa kazi nzuri na weledi uliouonesha wakati wote wa mkutano huu ambao ni mahsusi kwa ajili ya mawasilisho na mjadala wa hoja wa bajeti za kisekta na bajeti kuu ya Serikali. Ninakupongeza sana kwa kuliongoza Bunge hili kwa hekima ya hali ya juu, huku ukitanguliza maslahi ya wananchi wa Tanzania katika kipindi chote cha mijadala ya hoja zilizowasilishwa.
- 3. *Mheshimiwa Spika*,** kadhalika, ninampongeza Mheshimiwa Mussa Azzan Zungu, Mbunge wa Ilala na Naibu Spika wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, kwa kazi kubwa anayoifanya ya kukusaidia kuliongoza Bunge lako tukufu.
- 4. *Mheshimiwa Spika*,** nitumie fursa hii kuwapongeza waheshimiwa wenyevidi wa Bunge nikianza na Mheshimiwa Najma Murtaza Giga, Mbunge wa Viti Maalumu. Vilevile, niwapongeze Mheshimiwa Dkt. Joseph Kizito Mhagama, Mbunge wa Madaba na Mheshimiwa Deodatus Philip Mwanyika, Mbunge wa Njombe Mjini kwa kuchaguliwa kuwa Wenyevidi wa Bunge. Niwapongeze wenyevidi wetu kwa kuendesha mijadala ya Bunge hili kwa weledi mkubwa. Sina shaka Waheshimiwa Wabunge wenzangu mtakubaliana nami kuwa Waheshimiwa Wenyevidi wameonesha hekima, umahiri, ukomavu na uwezo mkubwa, wakati wote walipokuwa wakitekeleza majukumu yao ya kumsaidia Mheshimiwa Spika. Hongereni sana!
- 5. *Mheshimiwa Spika*,** ninawapongeza Waheshimiwa Mawaziri wote kwa kuwasilisha na kutoa ufafanuzi wa hoja za bajeti za kisekta, lakini pia kwa kujibu hoja zilizowasilishwa na Waheshimiwa Wabunge.
- 6. *Mheshimiwa Spika*,** vilevile, ninawapongeza sana Waheshimiwa Wabunge kwa kushiriki kikamilifu katika mijadala ya hoja zilizowasilishwa katika Bunge hili la bajeti. Wakati wote wa mijadala, Waheshimiwa Wabunge wametoa maoni, mapendekezo na michango kwa lengo la kufanikisha bajeti ya Serikali na kutimiza wajibu wetu wa Kikatiba kwa kupitia, kujadili na kupitisha Mpango na Bajeti ya Serikali kwa mwaka 2024/2025. Ninawashukuru sana na nikiri kwamba michango yote pamoja na ushauri imekuwa ikisaidia sana katika mipango na utekelezaji wa mikakati mbalimbali ya Serikali.

7. *Mheshimiwa Spika*, nitumie fursa hii kumpongeza Mheshimiwa Oran Manase Njeza, Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Bajeti kwa kuongoza vema vikao vyote vya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Bajeti ya mwaka 2024/2025. Uongozi wake makini umekuwa chachu ya mafanikio ya vikao vyote na kuiwezesha Serikali kupata michango, maoni na mapendekezo wakati wa mchakato wote wa maandalizi ya bajeti.

8. *Mheshimiwa Spika*, niwahakikishie Waheshimiwa Wabunge wote kuwa Serikali imepokea ushauri, mapendekezo na michango yote iliyowasilishwa hapa Bungeni. Vilevile, itaendelea kuhakikisha kuwa inasimamia ipasavyo utekelezaji wa vipaumbele vya bajeti kama vilivyoanishwa katika bajeti hii. Licha ya hayo, itaimarisha mifumo ya ukusanyaji mapato ya Serikali na matumizi ya fedha za umma kwa mujibu wa sheria, kanuni na taratibu zilizopo.

9. *Mheshimiwa Spika*, ninaomba niungane na Waheshimiwa Wabunge wenzangu kutoa pongezi nyingi kwa Mheshimiwa Hamis Yusuph Mussa, Mbunge wa Jimbo la Kwahani kwa kuchaguliwa kuwa Mbunge wa Jimbo hilo kufuatia uchaguzi mdogo uliofanyika hivi karibuni (wakati mkutano huu ukiendelea). Ushindi huo, unadhihirisha kwamba wananchi wana imani kubwa na Chama cha Mapinduzi kutokana uongozi thabiti, sera makini pamoja na Ilani ya Uchaguzi inayotekelezeka. Nitumie fursa hii kumkaribisha sana Mheshimiwa Hamis Yusuph Mussa na nimhakikishie kuwa Waheshimiwa Wabunge wote tutampa ushirikiano mkubwa ili aweze kutekeleza majukumu yake kikamilifu.

10. *Mheshimiwa Spika*, wakati mijadala ya bajeti ikiendelea, Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania alimteua Mheshimiwa Stanslaus Haroon Nyongo, Mbunge wa Maswa Mashariki kuwa Naibu Waziri Ofisi ya Rais, Mipango na Uwekezaji. Aidha, Mheshimiwa Rais alifanya mabadiliko ya baadhi ya watendaji wakuu wa taasisi, mabalozi na viongozi wa Tawala za Mikoa na Mamlaka za Serikali za Mitaa pamoja uteuzi wa viongozi wapya. Nitumie fursa hii kuwapa pongezi kuwatakia kila la heri wateuliwa wote katika kutekeleza majukumu yao mapya. Mheshimiwa Rais amewaamini, basi nendeni mkafanye kazi kwa bidii na kuhakikisha mnashughulikia kero za wananchi.

11. *Mheshimiwa Spika*, vilevile, niwakumbushe wateuliwa wote kuhakikisha wanasimamia kikamilifu utekelezaji wa Ilani ya Uchaguzi ya Chama cha Mapinduzi ya Mwaka 2020 pamoja na ahadi za viongozi wakuu wa nchi. Kila mteuliwa aweke kipaumbele katika kufuatilia utekelezaji wa miradi na kusimamia shughuli mbalimbali za Serikali kama zilivyoanishwa.

Salamu za Pole

12. *Mheshimiwa Spika*, katika kipindi hiki cha Mkutano wa 15 wa Bunge lako tukufu wapo Watanzania wenzetu waliopatwa na majanga mbalimbali yakiwemo mafuriko yaliyosababishwa na mvua za El-nino, maporomoko ya udongo, kimbunga, ajali za barabarani na majanga mengine yaliyosababisha vifo, uharibifu wa miundombinu pamoja na mali. Nitumie nafasi hii kutoa salamu za pole kwa ndugu, jamaa na marafiki wote waliopoteza wapendwa wao. Vilevile, nitumie nafasi hii kutoa pole kwa majeruhi wote. Ninamwomba Mwenyezi Mungu awajalie majeruhi uponyaji na kuwapa marehemu pumziko la amani. Amina!

2.0 SHUGHULI ZA BUNGE

Maswali na Majibu

13. Mheshimiwa Spika, katika mkutano huu wa Bunge, jumla ya maswali 730 ya msingi na mengine 2,236 ya nyongeza yaliulizwa na Waheshimiwa Wabunge na kujibiwa na Serikali. Pia, jumla ya maswali 52 ya papo kwa papo yalielekezwa kwa Mheshimiwa Waziri Mkuu na kujibiwa. Kwa namna ya kipekee niwapongeze sana Waheshimiwa Wabunge kwa kuuliza maswali yaliyolenga kutafuta ufumbuzi wa changamoto zinazowakabili wananchi mnaowawakilisha. Aidha, maswali mliyoliza yamewezesha Serikali kuongeza jitihada katika kushughulikia changamoto za wananchi na kuchukua hatua mahsusi kwa lengo la kujenga ustawi kwa wananchi. **Hongereni sana!**

Miswada

14. Mheshimiwa Spika, katika Bunge hili Waheshimiwa Wabunge wamepata fursa ya kujadili miswada mbalimbali iliyoletwa Bungeni na kusomwa kwa mara ya kwanza, mara ya pili na Bunge lako tukufu kuchukua hatua kwa mujibu wa kanuni za Bunge.

15. Mheshimiwa Spika; katika Mkutano huu, Bunge lako tukufu limepokea Miswada ya Sheria kama ifuatavyo:

Moja: Muswada wa Sheria ya Fedha wa Mwaka, 2024 (*The Finance Bill, 2024*), kusomwa kwa mara ya kwanza.

Mbili: Muswada wa Sheria ya Fedha za Matumizi wa Mwaka 2024 (*The Appropriation Bill, 2024*), kusomwa kwa mara ya kwanza.

16. Mheshimiwa Spika, lengo kubwa la miswada iliyowasilishwa Bungeni na kusomwa ni kuhakikisha tunaendelea kuboresha na kustawisha maisha ya Watanzania ambao wamejenga imani kubwa kwa Serikali na Bunge hili Tukufu masuala yote yanayowahusu mustakabali wa taifa letu yanapatiwa ufumbuzi kupitia njia za kisheria.

TAARIFA MBALIMBALI ZA BUNGE

17. Mheshimiwa Spika, wakati Bunge lako Tukufu likiendelea kulitokea matukio kadhaa ambayo kwa mujibu wa taratibu ililazimu kiti chako kutoa taarifa kwa umma kwa lengo la kutambua, kuguswa na kuthamini mchango uliotokana na walengwa waliopetelekea kuwepo kwa taarifa hizo. Taarifa zilizotolewa ndani ya Bunge lako Tukufu wakati wa mjadala wa Bunge hili ni kama zifuatazo:-

- i. Taarifa kuhusu Kifo cha Mheshimiwa Ahamed Yahya Abdulwakil, aliyekuwa Mbunge wa Jimbo la Kwahani ambaye alifariki ghafla kwa shinikizo la damu tarehe 08 Aprili 2024 na kuzikwa tarehe 09 Aprili, 2024 kijijini kwao, Buyuni, Zanzibar. Nitumie fursa hii kutoa pole kwa Familia, Wananchi wa Jimbo la Kwahani na Waheshimiwa Wabunge kufuatia msiba huu mzito.
- ii. Taarifa kuhusu Kifo cha Mheshimiwa Dkt. Shongo Richard Mlozi aliyekuwa Mbunge wa Bunge la Afrika Mashariki aliyefariki dunia tarehe 13 Juni, 2024 na kuzikwa tarehe 17 Juni, 2024. Hapa pia niungane na Waheshimiwa Wabunge wenzangu kutoa salamu za pole kwa Familia, Watanzania na wanajumuiya ya

Afrika Mashariki kwa kuondokewa na kiongozi aliyekuwa mstari wa mbele katika kupigania ustawi wa Jumuiya ya Afrika Mashariki. **Mwenyezi Mungu azilaze roho za marehemu wote mahali pema, Amin.**

Kauli za Serikali Bungeni

18. Mheshimiwa Spika, katika Bunge hili, Serikali ilitoa jumla ya kauli tano kama ifuatavyo:

- i. Kauli ya Serikali kuhusu mikopo ya kausha damu;
- ii. Kauli ya Serikali kuhusu changamoto ya wanyamapori wakali na waharibifu katika Wilaya ya Mbarali na maeneo mengine nchini;
- iii. Kauli ya Serikali kuhusu Kimbunga "Hidaya" kilichotokea Pwani ya Bahari ya Hindi;
- iv. Kauli ya Serikali kuhusu changamoto za hali ya hewa nchini.
- v. Kauli ya Serikali kuhusu kupinga ukatili dhidi ya watu wenye ualbino.

3.0 UBORESHAJI WA MIUDOMBINU ILIYOHARIBIWA NA KIMBUNGA "HIDAYA" NA MVUA KUBWA ZA EL-NINO

19. Mheshimiwa Spika, tarehe 25 Aprili, 2024 na tarehe 09 Mei, 2024 nilitumia kipindi cha maswali ya papo kwa papo kwa Waziri Mkuu kutoa taarifa kwa Bunge lako tukufu kuhusu mwenendo wa matukio ya hali ya hewa, athari zilizotokea kutokana na Kimbunga "HIDAYA" na mvua kubwa za *El-nino* na hatua mbalimbali zilizochukuliwa na Serikali. Hatua hizo ni pamoja na kurejesha miundombinu ya barabara na madaraja yaliyoharibiwa kwa kufanya matengenezo ya dharura ili kuwezesha barabara kupitika. Aidha, Serikali ilifanya tathmini ili kubaini gharama za kurejesha miundombinu iliyoharibiwa.

20. Mheshimiwa Spika, tathmini hiyo ilionesha kuwa gharama inayohitajika ni **shilingi trilioni 1.07**. Kati ya kiasi hicho **shilingi bilioni 728** ni kwa ajili ya kufanya matengenezo ya barabara na **shilingi bilioni 158** ni kwa ajili ya matengenezo ya dharura. Aidha, shilingi **bilioni 184** ni kwa ajili ya matengenezo ya dharura na kurejesha miundombinu iliyoathirika kutokana na kimbunga "HIDAYA". Kwa kuzingatia umuhimu huo, Serikali itaendelea kutenga fedha kwa ajili ya matengenezo ya miundombinu iliyoharibiwa ili kuwezesha huduma za usafiri na usafirishaji wa bidhaa.

Ushughulikiaji wa Maslahi ya Watumishi wa Umma

21. Mheshimiwa Spika, Serikali imeendelea kufanya maboresho mbalimbali ya utumishi wa umma ikiwa ni pamoja na kusimika mifumo ya TEHAMA mahsusi kwa ajili ya kurahisisha utoaji huduma kwa umma na kushughulikia masuala ya maslahi ya watumishi wa umma. Waheshimiwa Wabunge wenzangu sina shaka mtakubaliana nami kuwa Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan ameweka alama isiyofutika katika kushughulikia masuala ya maslahi ya watumishi wa umma, kupandisha vyeo

watumishi na kubadili mishahara, kulipa malimbikizo ya mishahara, kubadilisha kada za watumishi, na kutoa vibali vya ajira za watumishi kwa upande wa upandishaji vyeo watumishi, Serikali ya Awamu ya Sita imeweza kupandisha vyeo/madaraja na kuwalipa mishahara jumla ya watumishi 440,316. Licha ya hayo, imebadilisha kada au muundo wa watumishi 6,042 na inaendelea na zoezi la kubadili kada watumishi wengine 7,912 waliosalia.

22. *Mheshimiwa Spika*, Serikali katika kipindi cha kuanzia Machi, 2021 hadi Aprili, 2024 Serikali imelipa madai ya malimbikizo ya mishahara ya watumishi 164,075 ya thamani ya shilingi bilioni 271.07. Aidha, katika kipindi hicho hicho, Serikali imetoa ajira mpya na ajira mbadala kwa watumishi 247,968 pamoja na kutenga nafasi nyingine za ajira za watumishi 47,404.

4.0 MASUALA YA MAFAO YA WASTAAFU

23. *Mheshimiwa Spika*; katika kuhakikisha kuwa wastaafu wanalipwa kwa wakati, Sheria za Mifuko zinamtaka mwajiri kuwasilisha taarifa ya maandishi kwenye Mfuko ndani ya miezi 6 kabla ya mtumishi kustaafu ili Mfuko uweze kuanza taratibu za kuandaa mafao ya mwanachama. Mifuko nayo inatakiwa ndani ya siku 60 baada ya mwanachama kustaafu iwe imeshamlipa mafao yake kama madai yake yatakuwa hayana kasoro na michango imewasilishwa kwa ukamilifu.

24. *Mheshimiwa Spika*; katika kipindi cha mwaka 2023/2024 asilimia 90 ya madai ya wastaafu yamelipwa ndani ya muda wa siku 60 kwa mfuko wa NSSF na asilimia 61 kwa mfuko wa PSSSF. Sababu za baadhi ya wastaafu kutolipwa kwa wakati ni pamoja na michango yao kucheleweshwa kuwasilishwa katika mifuko na baadhi ya wastaafu kubadilisha kumbukumbu za utumishi kama vile tarehe ya kuzaliwa, majina na muda wa kuanza kazi.

25. *Mheshimiwa Spika*, ili kukabiliana na changamoto ya ucheleweshaji wa michango kutoka kwa waajiri, Serikali imewasilisha Mswada wa marekebisho ya Sheria za Mifuko yanayolenga kuzipa nguvu Bodi za Wadhamini za Mifuko kupunguza au kusamehe kabisa tozo zinazotokana na ucheleweshaji wa michango. Marekebisho haya yatawezesha waajiri wenye malimbikizo makubwa ya michango kulipa madeni yao na kuhakikisha kuwa Wastaafu wanalipwa kwa wakati baada ya kulitumikia Taifa lao.

26. *Mheshimiwa Spika*, nitoe rai kwa waajiri wote kuhakikisha wanalipa michango ya watumishi wao kwa wakati na kuondoa usumbufu wa kucheleweshwa kulipwa kwa watumishi hao pindi wanapostaafu. Aidha, niitake pia Mifuko kuchukua hatua kwa waajiri wanaokiuka kwa makusudi wajibu wao wa kuwasilisha michango kwa wakati. Bodi na Menejimenti za Mifuko tumieni vifungu vya sheria katika kuhakikisha michango inawasilishwa kwa wakati ili kuwaondolea wastaafu changamoto za kulipwa mafao kwa kuchelewa.

5.0 UTEKELEZAJI WA MIRADI MIKUBWA YA MAJI

27. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka wa fedha 2023/2024, Serikali ilipanga kutekeleza miradi **1,790** ya maji, ambapo kati ya miradi hiyo, ya mijini ni **244** na vijijini

ni **1,546**. Hadi kufikia mwezi Juni 2024, jumla ya miradi **733** ilikuwa imekamili. Aidha, miradi **1,057** bado ipo kwenye hatua mbalimbali za ukamilishaji.

28. Mheshimiwa Spika, pamoja na miradi hiyo Serikali inatekeleza miradi mikubwa ya maji ikiwemo mradi wa maji Same-Mwanga-Korogwe. Mradi huo una uwezo wa kuhudumia wananchi 456,900 katika miji ya Same na Mwanga na vijiji 38 vya Wilaya za Same, Mwanga na Korogwe. Hadi kufikia Juni 2024, utekelezaji umefikia asilimia **95** ambapo wananchi wameshaanza kupata maji katika baadhi ya maeneo.

29. Mheshimiwa Spika, miradi mingine inayotekelezwa ni pamoja na mradi wa maji wa miji 28 wenye thamani ya Dola za Kimarekani milioni 500. Utekelezaji wa mradi huo upo katika hatua mbalimbali na utakapokamilika utanufaisha wananchi wapatao milioni **5.9**. Katika hatua nyingine Serikali inaendelea kutekeleza Mradi wa Ujenzi wa Bwawa la Kidunda kwa gharama ya **shilingi bilioni 329.47**. Hadi kufikia Juni 2024 utekelezaji wa mradi umefikia **asilimia 20.92** katika kukabiliana na ulimbikizaji wa madeni ya ankara za maji pamoja na utoaji wa ankara zisizosahihi kwa wateja, Serikali imeamua kuanza kutumia dira za maji za malipo ya kabla. Mpaka kufikia Juni 2024, jumla ya **dira 12,928** zilikuwa zimeshafungwa kwa wateja mbalimbali nchini. Kwa sasa, Serikali inaendelea na uandaaji wa mpango mkakati wa kufunga dira za maji za malipo kabla ili kufikia **asilimia 50** ya maunganisho yote ifikapo Desemba, 2025.

6.0 UTEKELEZAJI WA MRADI WA RELI YA KISASA (SGR)

30. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha mwaka wa fedha 2023/2024, Serikali iliendelea kuboresha sekta ya uchukuzi kwa kusimamia na kuendeleza sekta ndogo za reli ikiwemo ujenzi wa SGR na ukarabati wa reli iliyopo (MGR), usafiri wa anga, usafiri majini, ujenzi na ukarabati wa meli na uboreshaji wa bandari. Kwa upande wa reli ya SGR, ujenzi wa reli hiyo kutoka Dar es Salaam hadi Mwanza yenye urefu wa kilometa 1,596 uliogawanyika katika vipande vitano umeendelea kutekelezwa. Ninaomba kulitaarifu Bunge lako tukufu kuwa tayari uendeshaji wa treni hiyo kati ya Dar es Salaam na Morogoro umeanza. Aidha, safari kati ya Dar es Salaam na Dodoma, zinatarajiwa kuanza mwishoni mwa mwezi Julai, 2024.

31. Mheshimiwa Spika, kuhusu viwango vya nauli ya treni ya SGR, Serikali imetangaza viwango vya nauli za treni ya abiria ya kawaida kutoka Dar es Salaam hadi Dodoma ambayo ni **shilingi 69.1** kwa kilomita kwa treni itakayokuwa inasimama kila kituo. Hivyo, kwa treni hii kutoka Dar es Salaam hadi Morogoro itakuwa ni **shilingi 13,000** na kutoka Dar es Salaam hadi Dodoma ni **shilingi 31,000**. Aidha, viwango vya nauli kwa treni ambayo itakuwa inasimama vituo vichache takriban viwili vya Pugu na Morogoro (Express train), nauli zitakuwa **shilingi 112.60** kwa **kilomita** ambapo: kutoka **Dar es Salaam** hadi **Morogoro** ni **shilingi 22,000**; na kutoka **Dar es Salaam** hadi **Dodoma** ni **shilingi 50,000**. Kipekee ninampongeza sana Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa msukumo wake na kuweka kipaumbele katika kuhakikisha mradi huu unakamilika na kuanza kutoa huduma.

7.0 HALI YA UPATIKANAJI NA UHIFADHI WA CHAKULA

32. *Mheshimiwa Spika*, uzalishaji wa mazao ya chakula katika msimu wa kilimo wa 2023/2024 unatarajiwa kuongezeka kutokana na kuongezeka kwa mvua katika maeneo mengi ya nchi na upatikanaji na matumizi ya mbolea nchini. Mafanikio haya yanatokana na jitihada za maksudi za Serikali kwa kuweka kipaumbele katika kilimo na kutoa ruzuku ya mbolea ili wakulima wapate pembejeo hiyo muhimu kwa bei nafuu. Hakika mchango wake umekuwa chachu katika maendeleo ya sekta ya kilimo hapa nchini.

33. *Mheshimiwa Spika*, hali ya uzalishaji wa mazao ya chakula na upatikanaji wake hapa nchini imeendelea kuimarika. Katika msimu wa uzalishaji 2023/2024, nchi yetu inatarajia kuzalisha mazao ya chakula kiasi cha tani milioni 31.4 ambapo kiasi cha tani milioni 20.3 ni za mazao ya nafaka na kiasi cha tani milioni 11.1 ni cha mazao yasiyo nafaka.

34. *Mheshimiwa Spika*, hadi kufikia tarehe 24 Juni 2024, Wakala wa Taifa wa Hifadhi ya Chakula (NFRA) umefikisha akiba ya chakula tani 339,995 zikijumuisha mahindi tani 332,772, mpunga tani 6,762 na mtama tani 461. Aidha, hadi kufikia tarehe hiyo, Wakala umetoa chakula cha msaada tani 639 kwa waathirika wa mafuriko yaliyotokana na mvua za El-Nino katika halmashauri mbalimbali.

35. *Mheshimiwa Spika*, ongezeko la uzalishaji wa chakula linawiana na mahitaji yetu ambayo ni tani milioni 16 kwa mwaka 2023/2024 na tani milioni 17 kwa mwaka 2024/2025. Aidha, ongezeko hilo limejidhihirisha kwenye bidhaa muhimu ikiwemo sukari. Mahitaji ya sukari yameendelea kuongezeka kutoka tani 550,000 mwaka 2023/2024 na kufikia tani 640,000 mwaka 2024/2025 sawa na mahitaji ya tani 45,000 kwa mwezi. Serikali imeendelea kuhakikisha kiasi hicho cha sukari kinakuwepo nchini na kuwa na *buffer stock* ya miezi miwili kila wakati ili kuwa na uhakika wa upatikanaji wa sukari kwa wananchi.

36. *Mheshimiwa Spika*, Mpango wa Serikali ni kuzalisha tani 700,000 ifikapo mwaka 2025/2026 ili kukabiliana na ongezeko la mahitaji ya sukari nchini. Kwa msingi huo, Serikali itaendelea kusimamia uzalishaji wa ndani ili kukidhi mahitaji ya sukari nchini. Aidha, katika kipindi hiki ambacho uzalishaji wa ndani hautoshelezi mahitaji, Serikali itaendelea kuchukua hatua stahiki ili kuhakikisha upatikanaji wa bidhaa hiyo muhimu kwa wananchi.

37. *Mheshimiwa Spika*, Serikali itaendelea kuimarisha hifadhi ya chakula ili kuwa na akiba ya kutosha nchini. Nitumie fursa hii kutoa wito kwa wakulima kutumia vizuri mavuno wanayopata, kuhifadhi kiasi cha mazao ya chakula na kuzingatia kanuni bora za uvunaji na uhifadhi mzuri wa mazao ya chakula ili kupunguza upotevu wa mazao. Aidha, Maafisa Ugani wote waendeleo kutoa elimu kwa wakulima kuhusu matumizi ya teknolojia bora za uhifadhi wa mazao ya chakula na matumizi sahihi ya chakula katika ngazi ya familia.

8.0 MIKOPO YA WANAFUNZI WA ELIMU YA JUU

38. *Mheshimiwa Spika*, Serikali imeendelea kutoa mikopo kwa wanafunzi wa elimu ya juu ambapo kwa mwaka 2023/2024 hadi kufikia Juni, 2024 jumla ya wanafunzi 224,056 wamepatiwa mikopo yenye jumla ya shilingi bilioni 743.2 sawa na asilimia 94.6 ya fedha zilizotengwa kwa ajili ya mikopo kwa ngazi ya stashahada, shahada ya awali,

stashahada ya juu ya mafunzo ya Sheria kwa vitendo, shahada za umahiri na uzamivu, na ufadhili wa Samia (*Samia Scholarships*) katika masomo ya sayansi, Teknolojia, Uhandisi na Hisabati.

39. *Mheshimiwa Spika*, kwa mwaka 2024/2025 Bunge lako Tukufu limepitisha kiasi cha shilingi bilioni 787 kwa ajili ya kukopesha wanafunzi 250,000 ikijumuisha wanafunzi wapya wa shahada ya kwanza wapatao 80,000. Aidha, maandalizi ya awali yameanza ikiwa ni pamoja na: kusambaza mwongozo wa upangaji na utoaji mikopo; kufungua dirisha la uombaji mikopo kwa mwaka 2024/2025 kwa muda wa siku 90 kuanzia tarehe 1 Juni hadi 31 Agosti, 2024; kutoa elimu kwa waombaji mikopo na wadau wengine.

40. *Mheshimiwa Spika*, kwa upande wa urejeshaji mikopo, Bodi ya Mikopo imeendelea kukusanya mikopo iliyoiva kutoka kwa wanufaika wa mikopo. Kwa mwaka 2023/2024 Serikali ilipanga kukusanya kiasi cha shilingi bilioni 230 ambapo hadi kufikia Mei 2024 jumla ya shilingi bilioni 161 zilikusanywa sawa na asilimia 70 ya lengo. Ili kuimarisha ukusanyaji wa mikopo, Serikali imeweka mikakati kadhaa ikiwemo kuwakumbusha waajiri kuwasilisha majina ya wanufaika ndani siku 28 baada ya kuwaajiri; kushirikiana na kuunganisha mifumo na wadau wa kimkakati kama vile NIDA, TRA, taasisi binafsi za ndani na nje ya nchi; kufanya kampeni za kuwafichua wanufaika; kutoa elimu kupitia mitandao ya kijamii; na kufanya kaguzi kila mwezi kwa waajiri wa sekta ya umma na binafsi.

9.0 UTARATIBU WA MIKOPO INAYOTOKANA NA MAPATO YA NDANI YA HALMASHAURI

41. *Mheshimiwa Spika*, ikumbukwe kwamba mwezi Aprili 2023, Serikali ilisitisha utoaji wa mikopo wa asilimia 10 kwa ajili ya wanawake, vijana na watu wenye ulemavu. Hadi kufikia mwishoni mwa mwaka huu wa fedha 2023/2024, Serikali imekamilisha maandalizi ya uratibu wa upelekaji wa fedha za mikopo ya asilimia 10 katika mamlaka za serikali za mitaa kwenda kwenye mfuko wa mikopo ya vikundi na kusimamia urejeshwaji wa mikopo iliyotolewa miaka ya nyuma.

42. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka wa fedha 2024/2025, Serikali imepanga kutoa mikopo ya takribani shilingi bilioni 228 ambapo shilingi bilioni 63.7 ni fedha za marejesho zilizokuwa zikiendelea kukusanywa kutokana na mikopo iliyotolewa kabla ya kusimamishwa mwezi Aprili, 2023, shilingi bilioni 63.2 ni fedha zilizokuwa zinatengwa kwa ajili ya mikopo na shilingi bilioni 101.1 ni fedha ambazo zimetengwa kutokana na makisio ya makusanyo ya mapato ya ndani ya mwaka 2024/25.

43. *Mheshimiwa Spika*, Serikali imepanga utaratibu wa kutumia benki kwa Halmashauri **10** za majaribio ambazo ni Majiji ya Dar es Salaam na Dodoma, Manispaa za Kigoma Ujiji na Songea, Miji ya Newala na Mbulu, Wilaya za Siha, Nkasi, Itilima na Bumbuli. Aidha, halmashauri **174** zilizobaki zitatumia utaratibu ulioboreshwa ikiwemo uanzishwaji wa kitengo cha usimamizi wa mikopo ya wanawake, vijana na watu wenye ulemavu katika Ofisi ya Rais - TAMISEMI, na uanzishwaji wa kamati za usimamizi wa mikopo katika ngazi za Ofisi za Wakuu wa Wilaya, Halmashauri na Kata.

10.0 MALIPO YA FIDIA YA ARDHI MAENEO YANAYOTWALIWA NA SERIKALI KWA UWEKEZAJI

44. *Mheshimiwa Spika*, Serikali imeendelea kutwaa maeneo kwa ajili ya miradi yenye manufaa ya umma kwa malengo ya uwekezaji na miradi ya maendeleo inayotekelezwa na Serikali. Miradi hiyo ni pamoja na ujenzi wa barabara, viwanja vya ndege na uchimbaji wa madini.

45. *Mheshimiwa Spika*, Serikali inatambua kuwa kwa nyakati tofauti kumekuwepo malalamiko ya wananchi kucheleweshewa malipo ya fidia katika baadhi ya maeneo. Katika kuhakikisha kuwa malalamiko haya yanatatuliwa, **nazielekeza Taasisi zote kuhakikisha kuwa zinatenga fedha katika bajeti zao kwa ajili ya kulipa fidia kabla ya kuanza zoezi la utwaji kama inavyoelekezwa katika Waraka wa Uthamini na Fidia Na. 1 wa mwaka 2024.**

Utekelezaji Mradi wa Uboreshaji Usalama wa Milki za Ardhi

46. *Mheshimiwa Spika*, Serikali ilisaini Mkataba na Benki ya Dunia – kiasi cha Bilioni 346 kwa ajili ya utekelezaji wa Mradi wa Uboreshaji Usalama wa Milki za Ardhi tarehe 21 Februari 2022. Malengo makuu ya mradi ni kuimarisha usalama wa milki za ardhi na kuwezesha miundombinu ya usimamizi wa ardhi nchini. Mradi unatekelezwa kupitia vipengele vinne (4) ambavyo ni kuongeza usalama wa milki za ardhi kwa kutoa Hatimiliki **1,000,000** katika maeneo ya mijini kwa njia ya urasimishaji na Hati za Hakimiliki za Kimila **500,000**; kuimarisha mifumo ya taarifa za ardhi; kujenga miundombinu ya ardhi; na usimamizi wa mradi. Mradi huu unatekelezwa katika kipindi cha miaka mitano (**5**) (2022/2023 - 2026/2027) katika Halmashauri **67** na Mikoa **26**.

47. *Mheshimiwa Spika*, hadi tarehe 15 Juni, 2024, kazi zilizotekelezwa kupitia mradi huu katika mwaka 2023/2024 ni pamoja na urasimishaji wa vipande vya ardhi **62,200** katika Halmashauri mbalimbali; **usimikaji wa** Alama za Msingi za Upimaji **327** katika Halmashauri **26**; upimaji, uhakiki mipaka ya Vijiji na uandaaji wa Vyeti vya Ardhi ya Vijiji **843** katika Halmashauri **21**; uandaaji wa Hati za Hakimiliki za Kimila **381,509**. Aidha, Mradi umewezesha kununuliwa magari **18** ambayo yanatumika sasa kutekeleza mradi maeneo mbalimbali nchini na taratibu za ununuzi wa magari mengine **52** zinaendelea na yanatarajiwa kuwasili Septemba, 2024. Hatua hii itapunguza changamoto kubwa ya usafiri iliyopo katika sekta ya ardhi.

48. *Mheshimiwa Spika*, ninapenda kutumia fursa hii kupitia Bunge lako Tukufu kuendelea kuzisisitiza Mamlaka za Upangaji Miji chini ya Uratibu wa Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi kuendeleza kasi ya utekelezaji wa Mradi wa Uboreshaji Usalama wa Milki za Ardhi kwa ufanisi ili fedha zilizopangwa kutumika kwenye mradi ziwe na tija. Kadhalika, kupunguza migogoro kupitia uhakiki na upimaji wa mipaka ya vijiji; Maandalizi ya mipango ya matumizi ya ardhi ya vijiji; kuandaa Mipangokina ya vijiji na kuandaa Hati za Hakimiliki za Kimila; kurasimisha vipande vya ardhi; kubadilisha Nyaraka za ardhi kutoka analogia kwenda kidijitali; na kusanifu na kusimika Vituo vya Kieletroniki vya Upimaji. Nitoe wito kwa wananchi hususan wa maeneo ya vijijini kuchangamkia fursa ya uwepo wa mradi huo kurasimisha maeneo yao.

11.0 KUBORESHA MAZINGIRA YA BIASHARA NCHINI

49. *Mheshimiwa Spika*, Serikali ya awamu ya sita inayoongozwa na Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, katika kuhakikisha inaboresha mazingira ya biashara na uwekezaji nchini imetekeleza afua mbalimbali za kikodi na kiutendaji. Hata hivyo, kumekuwa na changamoto ambazo zimeendelea kujitokeza na hivyo kusababisha taharuki na sintofahamu nyingi hasa kwa wafanyabiashara nchini. Sintofahamu hizo kama ambavyo Waheshimiwa Wabunge walivyochangia humu Bungeni katika siku za hivi karibuni ni pamoja na migomo ya wafanyabiashara wetu kutoka katika maeneo tofauti tofauti hapa nchini.

50. *Mheshimiwa Spika*, ifahamike kwamba sehemu kubwa ya madai ya wafanyabiashara wetu inatokana na hoja takribani 41 ambazo ziliwasilishwa na Viongozi wa Jumuiya ya Wafanyabiashara Tanzania (JWT). Kati ya hizo, hoja sita zilikuwa ni za kisera na kisheria, na zilizobaki 35 ni za kiutendaji. Serikali imeweza kufikia muafaka katika kutatua kero za wafanyabiashara nchini. Serikali kwa pamoja na uongozi wa jumuiya ya wafanyabiashara nchini wameafikiana kusimamia maazimio kama yalivyowasilishwa na Msemaji Mkuu wa Serikali hapo jana.

51. *Mheshimiwa Spika*, nitumie fursa hii mbele ya Bunge lako Tukufu kuziagiza Mamlaka zote za Serikali kuhakikisha Maazimio yote yanatekelezwa kwa ufasaha na kwa wakati uliokubalika na pande zote (yaani muda mfupi, muda wa kati na muda mrefu). Kadhalika, ziendeleo kushirikiana na Uongozi wa Jumuiya ya Wafanyabiashara Tanzania katika kuhakikisha kero na changamoto mbalimbali za wafanyabiashara zinatatuliwa. Wasikilizeni na kuona namna bora ya utatuzi wa changamoto zao. Serikali ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan wakati wote itaendelea kuwapokea, kuwasikiliza na kuthamini shughuli za wafanyabiashara na mchango wao mkubwa katika kukuza uchumi wa Taifa letu. Serikali ya awamu ya Sita inayoongozwa na Dkt Samia Suluhu Hassan, inathamini shughuli za wafanyabiashara na itaendelea kuwasikiliza, wala hakuna mtu wala taasisi yoyote itakayowakwamisha ama kukwaza shughuli za biashara nchini. Niwahikikishie wafanyabiashara wote wadogo kabisa, wadogo, wa kati na wakubwa, kuwa Serikali hii ina dhamira ya dhati ya kuhakikisha Wafanyabiashara wanafanya shughuli zao kwa mafanikio ili waweze kujipatia kipato na kuchangia katika uchumi wa Taifa letu.

52. *Mheshimiwa Spika*, ninawasihi wafanyabiashara wote kuendelea kufanya biashara kwa kuzingatia sheria, kulipa kodi stahiki, kutoa ushirikiano wa dhati na wasisite kuwasilisha kero zao kwa uhuru kwa sababu lengo ni kuona Tanzania ikishamiri na kung'ara kiuchumi na hivyo kuboresha ustawi wa Watanzania wote. Serikali ina dhamira na nia ya dhati ya kuhakikisha mazingira ya biashara yaendelea kuwa rafiki na wezeshi ili kuikuza sekta binafsi ambayo ndiyo Injini ya maendeleo ya nchi yetu.

Utekelezaji wa Kampeni ya Matumizi ya Nishati Safi

53. *Mheshimiwa Spika*, nitumie Bunge lako tukufu kutoa wito kwa wadau wote, ikiwemo Wizara za kisekta, Taasisi za Umma, Idara za Serikali, Tawala za Mikoa na Mamlaka ya Serikali za Mitaa, Asasi za Kiraia, Sekta Binafsi, Washirika wa Maendeleo, Waheshimiwa Wabunge na Watanzania wote, kushiriki kikamilifu katika utekelezaji wa

Mkakati wa matumizi ya nishati safi ya kupikia ili Taifa letu liweze kufikia malengo ya kuimarisha utunzaji wa mazingira pamoja na kuboresha afya na ustawi wa jamii.

Maandalizi ya Uchaguzi wa Serikali za Mitaa

54. *Mheshimiwa Spika*, kama mnavyofahamu kuwa, mwaka huu nchi yetu itafanya zoezi la kidemokrasia la Uchaguzi wa Serikali za Mitaa. Serikali kwa kutambua umuhimu wa uchaguzi huo kwa maendeleo ya Taifa letu inaendelea kuchukua hatua mbalimbali za maandalizi. Hatua hizo ni pamoja na kukamilisha kazi zote muhimu zinazopaswa kutekelezwa kabla ya kutangazwa rasmi kwa kuanza mchakato wa uchaguzi huo. Hadi sasa kazi zilizotekelezwa ni pamoja na kuhakiki maeneo ya utawala na kufanya maandalizi ya Kanuni za Uchaguzi ambayo yapo katika hatua za mwisho za ukamilishwaji.

55. *Mheshimiwa Spika*, maandalizi yanaendelea, hivyo basi, niwaombe Waheshimiwa Wabunge wenzangu kuhamasisha wananchi kushiriki zoezi la maboresho ya Daftari la Mpiga kura pamoja na kujiandikisha. Vilevile, ninaelekeza viongozi wote kuanzia ngazi ya Vijiji, Mitaa, Kata, Wilaya na Mikoa kuhakikisha wanasimamia zoezi la kuhamasisha na kuelimisha wananchi kuhusu umuhimu wa kujiandikisha na kufanya maboresho ya taarifa za Mpiga kura kwa wananchi ili kuwa na ufahamu na uelewa wa pamoja.

12.0 MAELEKEZO MAHSUSI

56. *Mheshimiwa Spika*, ninapoelekea kuhitimisha hotuba yangu ninaomba nisisitize masuala muhimu yafuatayo:

Utekelezaji wa Vipaumbele vya bajeti ya 2024/2025;

57. *Mheshimiwa Spika*, itakumbukwa kuwa siku ya Jumatano, tarehe 26 Juni, 2024 Bunge lako tukufu lilipitisha kwa kishindo Bajeti Kuu ya Serikali kwa mwaka wa fedha 2024/2025. Niwahikikishie Waheshimiwa Wabunge na wananchi kwamba Serikali itatekeleza Bajeti hii kwa kuzingatia vipaumbele vilivyoainishwa kwenye Mpango wa Tatu wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano 2021/2022 - 2025/2026 wenye dhima ya "Kujenga Uchumi Shindani na Viwanda kwa Maendeleo ya Watu" pamoja na Mpango wa Maendeleo wa Taifa wa mwaka 2024/2025.

58. *Mheshimiwa Spika*, hivyo niwakumbushe viongozi wa Wizara na Taasisi zilizo chini yao kuzingatia masuala yafuatayo katika utekelezaji wa bajeti ya Serikali kwa mwaka 2024/2025:

- i. Maafisa Masuuli wazingatie Waraka wa Mkuu wa Utumishi wa Umma Na. 2 wa mwaka 2021 kuhusu utaratibu wa kutumia magari, aina na stahili za magari kwa viongozi katika utumishi wa umma kwa lengo la kupunguza matumizi;
- ii. Katika kuhakikisha malengo ya ukusanyaji mapato ya Serikali yanafikiwa, nazielekeza taasisi zilizopewa dhamana ya kukusanya mapato ya Serikali kuendelea kutumia mifumo rasmi na kuhakikisha kodi stahiki inalipwa kwa mujibu wa sheria kama alivyosisitiza Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania.

- iii. Taasisi zote za Serikali kuzingatia matakwa ya **Sheria ya Ununuzi wa Umma Namba 10 ya Mwaka 2023** inayoelekeza kutoa kipaumbele kwa bidhaa au huduma zinazotengenezwa au kuzalishwa ndani ya nchi katika mikataba inayotolewa kwa misingi ya ushindani wa zabuni za kitaifa au kimataifa ili kupunguza matumizi ya fedha za kigeni na kukuza viwanda vya ndani.

13.0 MICHEZO

59. *Mheshimiwa Spika*, sina shaka Waheshimiwa Wabunge wenzangu mtakubaliana nami kuwa sekta ya michezo imeendelea kukua kwa kasi kubwa hapa nchini. Hii ni kutokana na msukumo mkubwa wa Serikali ya awamu ya sita inayoongozwa na Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan. Sote tu mashuhuda wa jitihada kubwa anazozifanya ambazo zimekuwa chachu ya ukuaji na maendeleo ya sekta ya michezo hapa nchini. Mheshimiwa Rais, wakati wote amekuwa kinara katika kuhakikisha wanamichezo wetu wanapata motisha pamoja na rasilimali muhimu ili waweze kuwakilisha vema Taifa letu katika mashindano ya Kikanda na Kimataifa.

60. *Mheshimiwa Spika*, Nchi yetu imepata heshima ya kuwa wenyeji wa Mashindano ya Kombe la Mataifa ya Afrika (AFCON, 2027) yanayotarajiwa kufanyika nchini kwa kushirikiana na Kenya na Uganda. Katika kufanikisha mashindano hayo kwa viwango vinavyotarajiwa, Serikali imekamiliisha maandalizi ya Mpango Mkakati wa Kitaifa wa AFCON, 2027. Mpango Mkakati huo umejumuisha Ujenzi na ukarabati wa Miundombinu; Uendelezaji wa masoko ya Utalii; Uandaaji wa Timu ya Taifa; Ulinzi na Usalama pamoja na mpango wa matangazo na hamasa kwa umma. Sambamba na Mpango Mkakati huo, imeandaa Mpangokazi utakaowezesha utekelezaji wa malengo yote yaliyobainishwa katika Mpango Mkakati huo.

61. *Mheshimiwa Spika*, katika hatua nyingine, Serikali kwa kushirikiana na Shirikisho la Mpira wa Miguu Tanzania (TFF) imeanza kuweka mikakati ya maandalizi ya Timu ya Taifa kuelekea mashindano ya AFCON 2027. Baadhi ya mikakati hiyo ni pamoja kuanzisha programu za kuendeleza vipaji kwa kushirikisha timu za vijana walio chini ya umri wa miaka 17 (U17), miaka 20 (U20) na miaka 23 (U23) pamoja na kutumia wachezaji wa diaspora. Mpango mwingine ni pamoja na kuboresha mikakati ya upatikanaji wa vifaa mbalimbali vya michezo, kuandaa benchi la ufundi lililo bora, kuandaa programu za lishe na kugharimia malipo ya kocha wa Timu ya Taifa.

Mashindano ya Michezo ya Gofu

62. *Mheshimiwa Spika*, kwa upande wa mchezo ya gofu, ninampongeza mwanadada shupavu, Madina Idd aliyepata ushindi wa kwanza wa jumla kwenye mashindano mawili ya **Ghana Ladies Open** kwenye **Gross Champion Category** iliyofanyika Yaounde, Cameroon pamoja na mashindano ya **Kenya Coast Ladies Open Tourney**. Mchezaji huyo, anayechezea Timu ya Taifa ya Gofu Wanawake, kadhalika alipata ushindi wa nafasi ya pili wa jumla katika mashindano mengine mawili ya **Uganda Ladies Open** yaliyofanyika Uganda pamoja na **Mashindano ya Gofu Wanawake Afrika Mashariki na Kati** yaliyofanyika Kigali, Rwanda.

63. *Mheshimiwa Spika*, nchi yetu ilipata ushindi wa nafasi ya kwanza kwenye shindano la gofu wanawake la nchi za Afrika Mashariki na Kati lililoshirikisha nchi saba. Ninawapongeza sana wanamichezo waliowakilisha ambao ni Neema Olomi, Hawa Wanyache, Madina Iddi na Vicky Elias. Nitumie nafasi hii kuzipongeza sana timu za

mchezo wa gofu za wanawake, na nitoe rai kwa wadau wa michezo kuwapa ushirikiano unaohitajika ili wazidi kupeperusha bendera ya Tanzania. Kazi yao ni njema sana Serikali na Wadau tutaungana pamoja kuwawezesha ili wafanye vizuri zaidi.

Pongezi kwa Washindi wa Ngumi, mbio za Riadha, Mchezo wa Kuogelea na Karate

64. *Mheshimiwa Spika*, Tanzania imeendelea kufanya vizuri katika mashindano mbalimbali ya ngumi ya Kimataifa. Ushindi huo umepatikana kwa mchezaji mmoja mmoja na kwa timu zilizoshiriki katika mashindano hayo. Nianze kwa kuipongeza sana Timu ya Taifa ya ngumi za wazi kwa kufanikiwa kutwaa medali 3 za shaba katika mashindano ya *All African Games* yaliyofanyika nchini Ghana mwezi Machi, 2024.

65. *Mheshimiwa Spika*, ninampongeza pia mwanamasumbwi Yusuph Lucas Changarawe mchezaji wa ngumi za ridhaa aliyeshinda kwa KO baada ya kumtwanga Pereira Diego wa Venezuela katika pambano la kwanza la Dunia la kufuzu Olimpiki ya Paris, 2024. Ninatoa pongezi nyingi kwa mwanamasumbwi Hassan Mwakinyo, mchezaji ngumi za kulipwa aliyeshinda ubingwa wa WBO Africa katika pambano lililofanyika Januari 2024 hapa nchini.

66. *Mheshimiwa Spika*, nitumie fursa hii kumpongeza sana mwanariadha Josephat Joshua Gisemo aliyeibuka kidedea kwa kushinda nafasi ya kwanza katika mbio za kilomita 10 zilizofanyika Januari 2024 huko nchini Brazil. Ninampongeza sana kwa ushindi huo mkubwa ambao umeendelea kuipaisha nchi yetu katika medani za kimataifa. Vilevile, nawapongeza wanariadha Gabriel Geay, Alphonse Simbu, Magdalena Shauri na Jackline Sakilu ambao wamefuzu kushiriki mashindano ya Olimpiki yatakayofanyika Jijini Paris, Ufaransa Julai 2024. Wanariadha hawa wameendelea kufanya vizuri katika mashindano mbalimbali na wanazidi kung'ara katika mashindano mbalimbali ya Kimataifa.

67. *Mheshimiwa Spika*, kwa upande wa mchezo wa kuogelea, timu ya Taifa ya mchezo wa kuogelea ilishinda nafasi ya pili kati ya nchi 13 zilizowania ubingwa katika mashindano ya *Aquatics Zone 3 Championship* yaliyofanyika Kigali, nchini Rwanda. Ninawapongeza sana kwa ushindi huo. Pia, naipongeza timu ya Taifa ya kuogelea ya vijana iliyoshinda na kufikia hatua ya fainali katika mashindano ya vijana ya Afrika (Africa Aquatics Junior Championships) yaliyofanyika nchini Mauritius.

68. *Mheshimiwa Spika*, timu ya Taifa ya Karate ilipata ushindi mnono na kunyakua jumla ya medali 45 zikiwemo medali 2 za dhahabu, medali 7 za fedha na medali 36 za shaba baada ya kushika nafasi ya tatu katika mashindano ya Karate nchi za Maziwa Makuu yaliyofanyika Jamhuri ya Kidemokrasia ya Congo. Ninawapongeza sana washiriki wote kwa kupeperusha bendera ya Taifa letu na kuleta heshima kubwa katika mchezo wa Karate.

Pongezi kwa Washiriki wa Mashindano ya Mpira wa Miguu

69. *Mheshimiwa Spika*, naomba nianze kwa kuipongeza Timu yetu ya Taifa almaarufu Taifa Stars kwa kushinda mchezo wa kuwania kufuzu kombe la dunia mwaka 2026. Ushindi huo ulipatikana baada ya kuichapa kwa bao moja bila timu ya Taifa ya

Zambia almaarufu kama Chipolopolo katika pambano lililofanyika hivi karibuni Jijini Ndola. Ushindi huo, unaipa Taifa Stars nafasi nzuri ya kufuzu mashindano ya kombe la dunia.

70. *Mheshimiwa Spika*, nitumie fursa hii pia, kuzipongeza Klabu za Yanga na Simba kwa kushiriki na kufikia hatua ya robo fainali katika mashindano ya Klabu Bingwa Barani Afrika. Sote tumeshuhudia timu hizo zikiendelea kuliheshimisha Taifa letu na kuzidi kuongeza umaarufu wake. Ninatoa pongezi nyingi kwa wachezaji, benchi la ufundi, viongozi na wanachama wa klabu hizo. Sina shaka umoja na mshikamano wa viongozi, wanamichezo na wanachama wa klabu hizo umekuwa chachu ya kufikia hatua hiyo kubwa.

71. *Mheshimiwa Spika*, ninaomba nitumie fursa hii kuipongeza Klabu ya Yanga kwa kufanikiwa kunyakua Kombe la Ligi Kuu ya NBC na Kombe la Shirikisho la CRDB. Hongereni sana wananchi wote kwa ushindi. Aidha, nichukue fursa hii kuipongeza klabu ya Simba kwa kunyakua Kombe la Muungano. Hongereni sana wenyenchi kwa ushindi huo. Nazipongeza pia timu za AZAM na COASTAL UNION kwa hatua nzuri na viwango vya soko walivyovifikia. Ni matumaini yetu kuwa vilabu vyote vitafanya vizuri kwenye mashindano yajayo.

14.0 SHUKRANI NA KUTOA HOJA

72. *Mheshimiwa Spika* kwa heshima kubwa na shukrani za dhati, nimalizie hotuba yangu kwa kutoa shukrani na pongezi za pekee kwako wewe Mheshimiwa Spika wetu wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Rais wa Mabunge Duniani (IPU) kwa namna ulivyoweza kuliongoza Bunge letu kwa weledi na maarifa makubwa yaliyotuwzesha kuwa na mijadala yenye manufaa makubwa kwa nchi yetu. Aidha niwapongeze na kuwashukuru kwa dhati Mheshimiwa Naibu Spika, na Wenyeviti wetu wote wa Bunge kwa uongozi wao imara na umahili waliouonesha katika kukusaidia kuongoza vikao vya Bunge hili muhimu.

73. *Mheshimiwa Spika* kwa heshima kubwa, niwashukuru Waheshimiwa Wabunge kwa ushiriki wao katika Bunge hili na kuweza kutoa michango yao ya thamani ambayo itaiwezesha Serikali kutekeleza bajeti iliyopitishwa kwa ufanisi.

74. *Mheshimiwa Spika*; ninamshukuru sana Mwanasheria Mkuu wa Serikali kwa kutekeleza wajibu wake ipasavyo hasa kwa kuishauri vema Serikali katika kipindi chote Bunge hili. Pia, ninamshukuru Katibu wa Bunge na Watumishi wote wa Bunge kwa kuhakikisha wanatupatia huduma nzuri iliyotuwzesha kutekeleza majukumu yetu kwa muda wote tulipokuwa hapa Bungeni. Vilevile, nitoe shukran kwa mamlaka zote zilizopo Dodoma na vyombo vyetu vya ulinzi na usalama kwa kuhakikisha kunakuwa utulivu wakati wote wa kipindi cha Bunge hili la bajeti.

75. *Mheshimiwa Spika* niwapongeze Waheshimiwa Mawaziri na Naibu Mawaziri kwa kujitoa kwao na kutekeleza wajibu wao wa Kibunge katika kujibu maswali ya Waheshimiwa Wabunge, ufafanuzi na kusikiliza hoja, maoni na masuala kadha wa kadha yaliyowasilishwa na Waheshimiwa Wabunge kwa niaba ya Wananchi.

76. *Mheshimiwa Spika*, ninatoa shukrani za dhati kwa watumishi wa Serikali, wanahabari, watoa huduma mbalimbali, na madereva wetu kwa kazi yao nzuri na huduma walizotoa katika kipindi hiki ambapo Bunge letu lilikuwa likiendelea.

77. *Mheshimiwa Spika* mwisho, ninawatakia kila la kheri Waheshimiwa Wabunge wanapoelekea majimboni mwao na nawatakia baraka tele katika majukumu yao ya kila siku ya kuwatumikia wananchi nikiwa na imani kuwa, yote tuliyojadili hapa Bungeni yanawafikia Watanzania kupitia mikutano mbalimbali mtakayoifanya.

78. *Mheshimiwa Spika*, Waheshimiwa Wabunge kwa pamoja, tumeonesha umoja na utayari wetu katika kusukuma mbele maendeleo ya nchi yetu, hivyo tuendeleo kushirikiana kwa pamoja katika kutekeleza na kufanikisha malengo tuliyojadili hapa Bungeni. Serikali inawahakikishia kuwa sasa ni kazi ili kufikia malengo tuliyojiwekea.

79. *Mheshimiwa Spika*, baada ya maelezo hayo, sasa ninapenda kutoa hoja kuwa Bunge lako tukufu liahirishwe hadi tarehe 27 Agosti, 2024 siku ya Jumanne, saa tatu kamili asubuhi litakapokutana tena katika ukumbi huu hapa Jijini Dodoma.

80. *Mheshimiwa Spika*, ninaomba kutoa hoja.